GAMLA LUND -NYTT

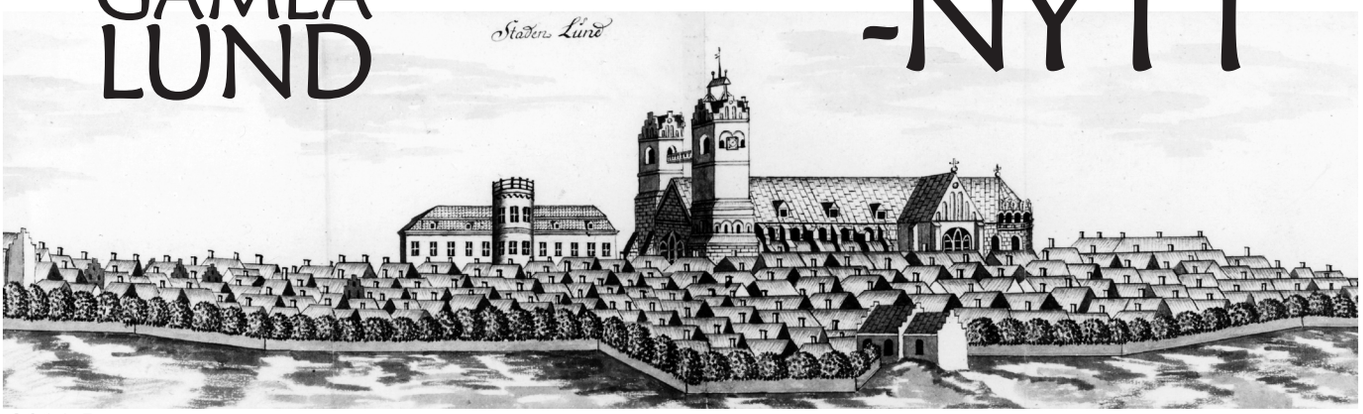

2014:5

Framtidsidéer för Lund

med Johan Wester, underhållare, och David Sims, stadsplanerare

Under den årliga invigningen av ArchFilm, Lunds arkitekturfilmsfestival diskuterade arkitekten David Sims och Johan Wester stadsplanering, med betoning på Lund och dess framtida utveckling. Vad vi kan göra för att blåsa liv i Lund som arkitekturstad var frågan.

David Sims arbetar på arkitektfirman Gehl Architects, och har där varit delaktig i flertalet stadsplaneringsprojekt, som "Cities for people" medan Johan Wester beskriver sig som, förutom underhållare, "någon som tycker om att bygga saker och samla ihop människor".

Det är mycket som är positivt med Lund enligt Sims: vi har en stad med spännande rum, detaljer, närhet och täthet. Miljön är en lyckad blandning, med gröna rum och tätt stadsrum och fin markbeläggning - viktigt för stadsupplevelsen. Men han vill också poängtera att "vägen dit" är viktig, inte bara själva byggnaden. Några platser som får sämre betyg är t ex Arenan, stadsparkskaféets tillbygge och Saluhallens entré. Annars jämför han Lund och Oxford i förtjusta ordalag. Utmaningen ligger i att både förvalta och skapa nytt.

ArchFilm är en årlig filmfestival runt arkitektur som hålls i Lund. Man delar ut priset Guldbågen till bästa dokumentär- eller animerad film om staden/arkitektur samt till det bästa arkitektoniska sceneriet i en spelfilm. I år visades ett 20-tal filmer på Skissernas Museum, Kino och Grand Hotel under en vecka i september..

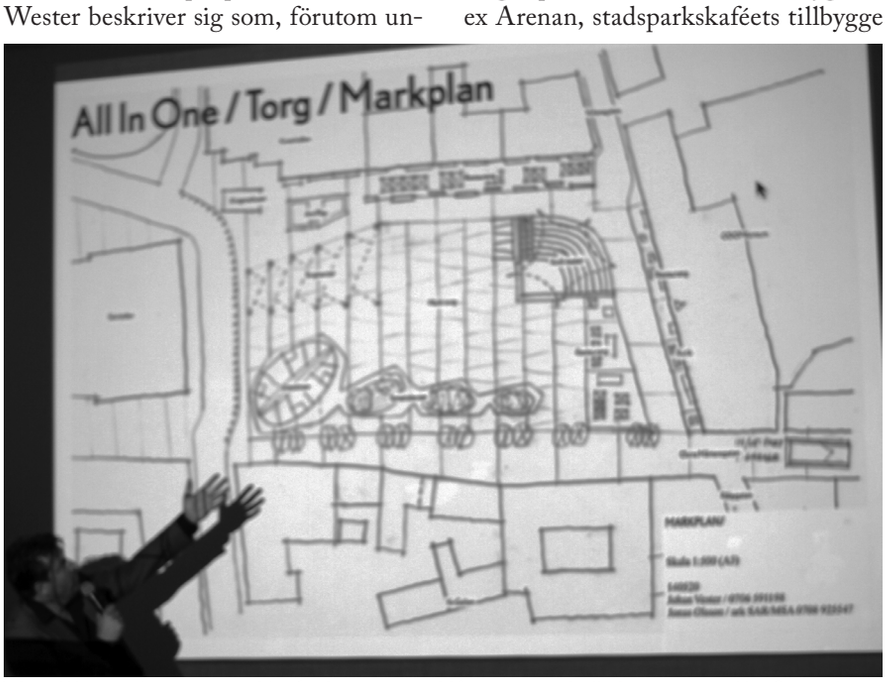

Johan Wester visar upp en skiss för hur ett nytt Mårtenstorg skulle kunna se ut. Här finns plats för sport och konserter, mer grönska och restauranger och kafeer på uteserveringar. Under torget kan bilparkering placeras i ett eller två plan.

Johan Wester var mer konkret och presenterade ett antal skisser över hur innerstaden kan bli mer levande och folklig med inspiration från internationella förebilder. Restaurangtorg på Botulfsplatsen och helomläggning av Stadshallen och dess verksamheter stod bland annat

Vid invigningen presenterade även museets chef Patrik Amsellem det utbyggnadsförslag för museet som man nu arbetar med. Det är arkitektbyrån Elding Oscarson med rötter i Lund som fått uppdraget vilket bland annat innehöll krav på att öpppna upp huset mot Finngatan och integrera entrén med en ny kafédel mot parken. Man hoppas vara klara för nyinvigning 6 april 2016 då museet firar exakt 75 år. Läs mer om tävlingen här : https://www.arkitekt.se/tavling/utbyggnad-av-skissernas-museum-i-lund/

JENNY SJÖKVIST

Ordföraren har ordet

Man lever och verkar som en självklarhet i sin stad och tänker för det mesta föga på att staden förändras och skiftar skepnad medan tiden går. En dag, plötsligt insiktsfullt eller som resultatet av att en känsla efterhand växt att staden inte längre är sig lik, reagerar man dock. Hus rivs och nya byggs. Bredare och längre gator anläggs, ett och annat nytt torg i en stadsdel ansluter sig till de befintliga, nya verksamheter inom de flesta mänskliga funktioner gör att stadsmiljön måste anpassas till det som sker.

Första gången jag besökte Lund var någon gång i det tidiga femtiotalet. Med mina föräldrar anlöpte jag med järnbanehjälp Lund C. Anledningen var att den femtio år vordne Malte Ek – tillsammans med sin broder Gunnar Lunds dominerande hotell- och restaurantidkare från trettiotalet och långt in i sjuttiotalet skulle födelsedagshyllas. Några minnen i samband med besöket har för evigt etsat sig fast. Malte var krögare på Åke Hans, det vill säga Industrirestauranten vid Bredgatan. Där bodde familjen en trappa upp i den så kallade privaten. De hade en televisionsapparat där. För första gången upplevde jag detta nya fenomen.

Till Åke Hans hörde en matsal. Där utspisades vi. Vid en flygel till vänster om ingången till köksdörren satt en man och spelade; varje gång han blev klar med ett stycke ropade mannen till höger om sagda dörr högt och ljudligt: ”Jävligt bra! Bjud honom på en whisky!” Det blev några stycken under kvällens lopp och ett antal år senare begrep jag att den ropande rösten tillhörde Sten Broman. Jag upplevde Sten som en oerhört bildad och kunnig människa och minns de innehållsrika samtal han gärna deltog i.

Nu händer det saker i Lund som gör att man dignar under insikten om att staden genomgår en enorm förändring. Titta bara på de nya stadsdelar som uppförts och fortfarande byggs för glatta livet. Beskåda vad sker nere vid handbollens arena. Ta en tur ut till Linero och begrunda, hur vad som en gång tillkom och ansågs vara stadens mest misslyckade stadsdel nu byter skepnad så det står härliga till. Tiden rör på sig i Lund. Jag hoppas att någon inom kommunen fått uppdraget att fotografiskt dokumentera den lineroska omdaningen.

För någon vecka begav vi oss till Kristianstad för att delta i en konferens betitlad ”Stadshistoria 2014”. Den första stadshistoriska föreningen var en gång vår egen, vilken bildades 1918. Den har fått efterföljare. 1923 bildades Föreningen Gamla Halmstad och strax samma år Föreningen Gamla Östersund. Ytterligare tiotalet tillkom under sextioårsperioden från 1929 med Föreningen Gamla Norrköping till 1989 med Föreningen Gamla Varberg. Föreningen Gamla Christianstad, bildad 1947, var initiativtagare till denna första sammankomst för de skånska stadsföreningarna.

Vi träffades kommande från Lund, från Malmös Kulturhistoriska Förening, från Föreningen för fornminnes- och hembygdsvård i sydöstra Skåne, från Kullens hembygdsförening, från Rönneberga härads hembygdsförening, från Västra Göinge hembygdsförening, från Ystads Fornminnesförening, från Ängelholmsbygdens lokalhistoriska förening, från Föreningen Gamla Karlskrona. Skånes Hembygdsförbund deltog naturligtvis, liksom representanter för Kristianstads kommun, högskolan i Kristianstad, Marinmuseet i Karlskrona, Lunds universitet. Vi upplevde en innehållsrik dag med inspirerande och stimulerande meningsutbyten.

De stadshistoriska föreningarna, förvisso även de som bär annat namn än Gamla, är viktiga sammanslutningar där de verkar. Borde inte denna dag vara startfundamentet för framtida samverkan och återkommande konferenser? Vi har väldigt mycket gemensamt. Föreningen Gamla Lund har ett väl utvecklat samarbete med Malmö Kulturhistoriska Förening och Ystads fornminnesförening. Vi berikas av besök hos varandra och kunskap om vad våra vänföreningar uträttar och – som regel ideellt – åstadkommer när det gäller att arbeta för att det lokalhistoriska arvet ska tillvaratas och att stadsutvecklingen uppmärksammas.

Vi ser fram mot vårt hundraårsjubileum, vilket blir en utmaning i ansträngningarna att förstärka Föreningen Gamla Lunds roll att vara ständigt närvarande i nutidsbyggandet.

K.ARNE BLOM

30 000 medicinhistoriska föremål på internet

Nu finns Region Skånes stora medicinhistoriska samling tillgänglig på nätet via en databas. Detta har möjliggjorts genom att Kulturen i Lund på uppdrag av regionen har systematiserat samlingarna. Vem som helst kan nu ta del av alla de föremål som inte är utställda!

Detta är den största medicinhistoriska föremålssamlingen i Norden som finns tillgänglig på internet. I nuläget innehåller databasen 30 000 poster. Det är en spännande samling som säger mycket om hur förutsättningarna för sjukvård har förändrats över tid. Den innehåller allt från kirurgiska instrument och tveksamma kvacksalveriapparater till den patientskapade konst som producerades vid de stora psykiatriska institutionerna i Skåne.

Här kan man hitta en trampborrmaskin för tandläkare från sent 1800-tal, en högfrekvensapparat som genom elektricitet skulle bota olika åkommor, och en nattvaktsklocka från mentalsjukhuset Sankt Lars i Lund.

– Att samlingen nu läggs ut på nätet innebär ytterligare en kontaktyta utåt för oss, så vi kan fortsätta samla in såväl föremål som berättelser, säger Mats Engström, intendent på Kulturen i Lund.

Region Skånes medicinhistoriska samling var tidigare utspridd på olika platser. Från och med 2012 är den samlad i ett magasin i Lund. Kulturen har ordnat upp och systematiserat samlingen och har sedan hösten 2013 uppdraget att förvalta den. Själva registreringen i databasen har gjorts av Regis, som drivs av Kulturen i Lund, Malmö Museer och Regionmuseet i Kristianstad och hela arbetet har finansierats av Region Skåne.

Genom att samlingen nu är så väl ordnad och lättillgänglig blir utlåningen av föremål till forskare mer professionell. Det kan också leda till att det kommer fram mer information om de olika föremålen, som då också kan föras in i databasen.

Databasen finns på adressen **http://carl.kulturen.com/medi/** eller via Kulturen: **www.kulturen.com/foremal.**

KÄLLA:KULTUREN I LUND

Årets bok: ”Lund just då! – En parodisk lundaguide från 1890”

Lund 1890 genom en narrspegel

"Dock – en orienterande öfverblick öfver den oändliga terräng verldsutställningen omfattar är i alla fall såväl nyttig som nöjsam och öfvermåttan lärorik.

Ett ypperligt sätt att realisera denna lofvärda föresats är att klättra upp och sätta sig på fontänens öfversta spets och derifrån taga en öfverblick öfver det hela. Du hissnar, – dock det gifves intet annat sätt."

Formuleringen är hämtad ur en liten skrift utgiven i Lund i maj 1890 och fontänen som åsyftas är den på Universitetsplatsen. Att förorda att någon skall sätta sig på toppen av denna för utsiktens skull var förstås lika befängt då som i dag, men på den tiden i vart fall rykande aktuellt: fontänen hade då bara varit på plats i ett år, sedan 1889.

Samma år hade ett annat, än högre byggnadsverk kommit på plats: Eiffeltornet. Det utgjorde då det spektakuläraste inslaget i den världsutställning som det året lockade 32 miljoner (!) besökare till Paris. Fullt så många lockade inte studenternas karneval i Lund året därpå även om den också hade världsutställningstema. Runt 3000 betalande besökare kom dock och av dessa köpte minst 509 broschyren Lund just nu! – Ögonblicksbilder från verldsutställningen i Lund 1890. Det är ur denna stycket ovan är hämtat.

Lund just nu! tar sin läsare på en komprimerad, satirisk och överdriven färd genom ett dåtida Lund. Genom att konsekvent framställa den lilla ”akademiska bondbyn” som en jämlike till Paris uppnås en extra komisk effekt. Men mellan raderna i allt skämtet får vi ändå en fin och i många avseenden detaljerad ögonblicksbild av staden Lund i en tid av stora förvandlingar, av expansion och nybyggnad men också av proletär fattigdom sida vid sida med punschdoftande akademiskt kotteriväsen.

En förutsättning för att till fullo förstå och uppskatta alla anspelningar i Lund just nu! är dock att man rätt väl sätter sig in i det dåtida Lund, såväl i stadens (och studentlivets) utveckling i stora drag som i många numera bortglömda detaljer. Och det är detta som 2014 års årsbok vill hjälp till med. Utöver att återgiva Lund just nu! i faksimil med fylliga lösande kommentarer och förklaringar så rymmer boken också ett antal inledande kapitel om bland annat stadsbildens utveckling i Lund vid denna tid, om det organisatoriska förspelet till karnevalen, om upphovsmännen till den lilla skriften och om en numera bortglömd amatörteater som blev föremål för blodig drift däri. Förhoppningsvis skall detta sammantaget bjuda läsaren på en både levande och roande bild av Lund för 124 år sedan. Samtida fotografier och bilder av andra karnevalstrycksaker ger extra tidsfärg.

En av upphovsmännen till Lund just nu! var en 25-årig student vid namn Axel Wallengren. Han skulle snart göra sig riksbekant som en stilbildande humorist under signaturen ”Falstaff, fakir”. En kommenterad utgåva av den tidigare svårtillgängliga Lund just nu! är därför även ett välkommet tillskott till spridandet av hans verk. Därför ges boken ut i samarbete med Fakirensällskapet, det samfund som förvaltar Wallengrens litterära arv.

Inledningskapitlen och kommentarerna är författade av undertecknad samt Sven Bjerstedt och Björn Magnusson Staaf.

FREDRIK TERSMEDEN

Höstens nyheter på KULTURPORTAL LUND

Hilma Borelius och Hildur Sandberg är de senaste tillskotten i serien om Lundaprofiler. Hilma Borelius var en kvinnlig pionjär i universitetsvärlden. Hon disputerade 1909 i litteraturhistoria. Bland 70 professorer i Lund var hon den enda kvinnan men fick endast titeln tillförordnad professor.

Hildur Sandberg, Lejoninnan från Lund, var en ung medicinstudent. Hon var radikal och tog ställning för kvinnans rättigheter. I Lund startade hon en söndagsskola för arbetarklassens barn och väckte det borgerliga Lunds misstänksamhet. Läs om hennes mystiska död 1904. Hildur Sandberg hann inte fylla 24 år.

Under den gångna sommaren har Kulturportal Lund också berättat om det nya kommunhuset Kristallen och visat bilder av tjänstemännens nya arbetsmiljö och fina utsikt över staden. Där vid Kristallen är det sista spåret på Bjärredsbanan markerat i

stensättningen.

Paul Rosenius byst av Bengt Lidforss stod i Folkets hus Lidforssal men försvann när dans- och musikalgymnasiet flyttade in. Kulturportalen hittade den i källaren och menade att den borde få en värdigare plats.

Under sommaren visades heliga föremål på Historiska museet. Portalen berättade i text och bilder. Om karnevalen skrevs både nu och förr.

Öster 1 är Lunds äldsta koloniområde, grundat 1905. Kulturportalen var där i sommargrönskan.

Om stadens historia kan läsas i en artikel som berättar om när Lund hade 27 kyrkor och kloster. Under de första åren på 1100-talet upphöjdes staden till ärkebiskopssäte och blev Danmarks andliga huvudstad.

För hundra år sedan rasade första världskriget. Om hur det var i Lund då finns en artikel om soldaterna som var förlagda på nuvarande sockerbruksområdet. I staden var det hungersnöd.1917 ordnades stor hungerdemonstration på Stortorget.

Kulturportalen var också med när de nya universitetslokalerna i Lux invigdes och när Peder Winstrups stoft flyttades från Domkyrkan till Gastelyckan.

Detta och mycket mer hittas på kulturportallund.se. På startsidan finns en sökruta som leder till just det man vill läsa om.

INGRID NATHÉLL
KULTURPORTAL LUND

Lunds historia del 3 I modern tid

Järnvägen kom. Industrialismen tog fart liksom byggandet. I Lunds centrala delar blandades industribyggnader med pampiga bostadshus. Folk flyttade till stan från landet och universitetet växte, till synes hejdlöst från 1960-talet och framåt. Cyklisterna skapade trafikproblem under 1900-talets första decennier, konkurrerades ut av bilismen men har återvunnit terräng. Och 1930 års planer på kulturhus är fortfarande planer. Det är en händelserik period som får liv i den tredje delen, Modern tid, av staden Lunds och dess omlands historia med Sverker Oredsson som huvudförfattare.

År 1862 fick Sverige nya kommunallagar. Lund hade då 8.900 invånare. Gator och trottoarer var fortfarande belagda med kullersten. Thomas Tägil som skriver om trafiken och bebyggelsen tror att det var först på 1880-talet, då staden tog över underhållet av gator, som man ersatte kullersten med s.k storgatsten. Det var en dyr modernisering och lundaborna ålades en särskild gatuskatt. Måhända klagade folk också, då som nu, på det eviga grävandet i gatorna – gasledningar grävdes ner från 1860-talet, vatten från 1870-talet och avlopp på 1890-talet. Kvällstid var det nästan lika mörkt i stan som på landet. År 1863 ersattes rovoljelamporna med gaslyktor. Men de var inte tända hela natten. År 1907 anlades ett elektricitetsverk vid Winstrupsgatan och steg för steg tog elljuset över. Men det tog tid – den sista kommunala gaslyktan släcktes 1958.

SPÅRVÄGAR OCH CYKLAR

Lund hade kunnat se annorlunda ut. Stadsingenjör Anders Nilsson i Malmö lade 1913 fram en storstilad plan för hur staden skulle växa. I den är järnvägen flyttad till väster om Klosterkyrkan och framför en ny station sträckte sig en ny gata mot Lundagård. Han föredrog annars krökta gator som utgick från gamla markvägar. Han ritade också in fyra spårvägslinjer i stan! Fullmäktige antog planen men första världskriget bröt ut

Ett vykort från det gamla Lund, Tuna slott.

och byggandet gick på sparlåga under många år. Nilssons drömplan förverkligades aldrig men delar av Väster och Professorsstaden planlades senare i hans anda.

Lundaborna cyklade – på 1910-talet och framåt skaffade allt fler en cykel. För att få ordning i cykelkaoset utfärdade myndigheterna 1941 förbud att ställa cyklar på annan plats än i särskilda cykelställ. Då som nu. På 1950-talet tog bilismen fart och cyklandet minskade – men återupptogs under oljekrisen 1973-74 och nu är Lund känd som en cykelstad.

INDUSTRIER I CENTRUM

Att Lund blev en del av stambanan tycks ha skapat en Klondykeeffekt. På den tiden fanns inga stadsplaner så visionära entreprenörer kunde köpa mark och bygga var de ville. Det förklarar t. ex att platsen mitt emot stationen – ett A-läge för handel – upptogs av en stor industri. Carl Holmberg och Carl Bernlund köpte tomten 1864 och anlade där en mekanisk verkstad. Ända till 1950-talet var en industrimiljö det första folk såg som kom till Lund med tåg. Holmbergs företag växte och var vid sekelskiftet Lunds största arbetsplats med 300 anställda.

Från senare delen av 1950-talet expanderade Lund snabbt. Universitet, näringslivet och den offentliga sektorn växte och det byggdes nya områden i en rasande fart. Men planer och verklighet sammanfaller inte alltid. Generalplanen 1969 räknade med att Lund skulle ha 120.000 invånare år 2000 och 550 bilar per 1000 invånare. Istället blev det 85.000 respektive 255 bilar. På 1970-talet fanns det överskott på lägenheter, särskilt stora, och många studentrum stod outhyrda.

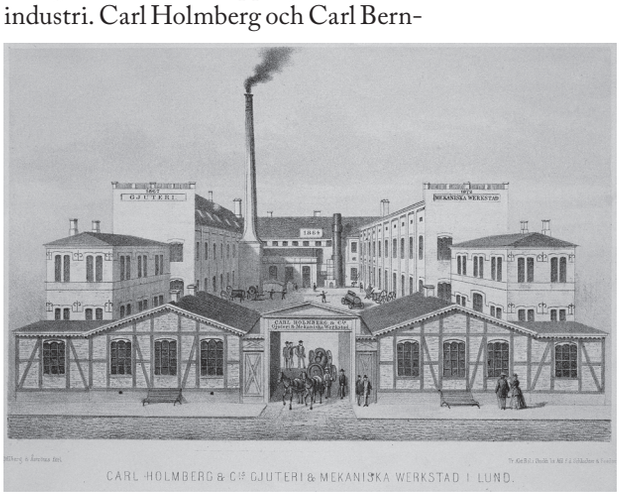

Holmbergs mekaniska verkstad låg mittemot stationen, teckning.

BINDGARN, SKOR OCH HANDSKAR

Tillverkningen av bindgarn (rep, snören, tågvirke för båtar) startade som en hantverksrörelse 1847 av repslagargesällen Johan Bohm. Sonen Herman Bohm utvidgade till en fabrik och 1891 rapporterar landshövdingen att i Lund fanns landets enda bindgarnsfabrik. I början på seklet hade företaget 150 anställda, många kvinnor. Fabriken brann ner 1946 men

Fakta: Del 3 av Lunds och dess omlands historia behandlar modern tid – från 1862 och framåt. Huvudförfattare är Sverker Oredsson, professor em. i historia. K Arne Blom är redaktör, Claes Wahlöö och Lars Welinder bildredaktörer, formgivare Lönegård & Co.

kontorshuset vid Stora Södergatan är kvar och kvartersnamnet ”Bindgarnet”.

Lund hade tidigt ett differentierat näringsliv. I början av seklet fanns här tre skofabriker av vilka en fortsattes som Elfströms skoaffär, fortfarande saknad av många. På Lilla Fiskargatan låg Lunds Cigarr- och tobaksfabrik, grundad 1866 och nedlagd 1912. Lund var länge en handskmakarstad – i början på seklet fanns här fem handskfabriker. Den största av dem Möllers fabrik vid Grönegatan. När arbetarna började organisera sig var handskmakarna först ut och bildade 1875 Lunds första fackförening.

Bussar, bilar, cyklister och gående vid Stortorget, platsen för bussterminalen fram till överången till högertrafik 1967 då den flyttades till Botulfsplatsen.

.

NÖJESLIVET

Med invigningen av Akademiska Föreningens nybygge 1851 startade ett nytt skede i Lunds offentliga nöjesliv. Staden hade fått en ståtlig lokal för musik, teater, baler och andra kulturevenemang. Carlhåkan Larsén skriver initierat om hur lundabor roat sig och roats sen dess. Ett rikt och varierat musik- och körliv, studentnöjen, teater och underhållning i de mest skiftande former. En ytterlighet är Lilla teatern som åren 1952-56 huserade i Carl Holmbergs industrikomplex på Bangatan – i vad rikspressen beskrev som ”Sveriges råaste och kallaste teaterlokal” med 67 platser, men också som ”landets djärvaste experimentscen”. En annan är showen Hipp-Hipp på Olympen som med en publik på 190 000 personer är Lunds största inhemska teatersuccé genom tiderna.

Drivande eldsjälar och begåvade aktörer finns det gott om i Lund under hela perioden. Men det är sämre med de fysiska förutsättningarna. Redan på 1930-talet började man utreda lokalfrågorna och 1941 kom förslag om ett kulturhus på Stortorget. Det skrotades liksom ett nytt förslag 1949 att bygga teater, konserthus och konsthall där Stadsbiblioteket nu ligger. Istället fick vi Konsthallen 1957, Stadshallen 1968 medan Stadsteatern klämdes in i Folkets hus och invigdes 1973. Det var ingen optimal lösning och nu utreds en ombyggnad – igen.

Lundaborna är flitiga biobesökare – det är bara i Stockholm som intresset är större. Den första biografen låg vid Clemenstorget och startade 1905. Den är borta liksom Saga, Palladium, Reflex, Regina och lilla Aveny. Skandia byggdes om till Filmstaden.

1970 stängdes anrika Håkanssons kafé på Klostergatan. Protester från både lundabor och lundensare i förskingringen hjälpte inte. Ragnar Blomqvist skriver i sin historik 1978 att utvecklingen för kaféer varit ogynnsam och att ungdomar fått andra levnadsvanor. Tänk om han kunnat se Lunds centrum en solig vårdag nuförtiden..

VÄCKELSER OCH FRIKYRKOR

Kyrkor och helgedomar avhandlas av K Arne Blom. Den väckelsevåg som gick genom landet på mitten av 1800-talet nådde också Lund. Under 1940-talet hade en lågkyrklig, nyevangelisk rörelse vuxit fram. I Lund företräddes den av bl a Johan Henrik Thomander och Peter Wieselgren som 1845 grundade Lunds Missionssällskap. År 1856 bildades Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, EFS. Pionjären i Lund var tegelmästare Jakob Jönsson från Karaby. När hans hem blev för trångt för sammankomster lät han bygga ett tvåvåningshus på den plats där nu Skissernas Museum ligger och år 1864 en tillbyggnad, kallad Missionshuset, där det hölls möten. Snart blev det konflikter inom EFS och 1878 gick ett antal församlingar samman och bildade Svenska Missionsförbundet.

Frikyrkorna hade problem med överheten i flera decennier. Den första frikyrkoförsamlingen i Lund var en metodistförsamling som bildades 1874. När den skulle bygga en kyrka vid Stora Södergatan 41 yrkade domkyrkoförsamlingen på att kyrkan inte fick byggas ut mot gatan – den skulle istället skymmas av ett bostadshus. Kyrkan invigdes 1927. År 1999 upplöstes församlingen – då var det endast arton medlemmar kvar, samtliga äldre. Baptisterna som 1938 byggde sin kyrka vid Stora Tvärgatan 1 hade en likartad utveckling.

Frälsningsarmén var nog den frikyrka som trakasserades mest. I oktober 1894 ryckte armén in i Lund och 1903 höll soldater det första torgmötet i Lund. Kåren hade då en egen fastighet på Magle Stora Kyrkogata. Med tiden vann armén acceptans och i dag minns många nostalgiskt lördagarna på Mårtenstorget med torghandel, sång och musikunderhållning där ”Frälsis” och Röda kapellet avlöste varandra. År 2009 var det slut – de sista soldaterna tågade ut och Studentsångarna övertog fastigheten.

PORTRÄTT

Så här i valtider kan det påpekas att universitetsstaden Lund styrdes av en socialdemokratisk majoritet från 1922 ända till 1954. Dessutom var partiet starkare i Lund än övriga riket. Vid valet 1938 hade (s) i Lund 57,8 procent och 50, 4 i riket.

Ett 25-tal intressanta personer som gjort sig kända i Lund på olika sätt porträtteras i korta texter som flikats in i huvudtexten. Här möter läsaren till exempel Helgo Zettervall, tre generationer Håkan Ohlsson, IM:s skapare Britta Holmström, arkitekten Ingeborg Hammarskjöld-Reiz som ritade många bostadsområden i Lund från 1930-talet och framåt samt Mr Skrylle – Sven Håkansson.

SOLVEIG STÅHL

Ockuperande studenter vid husockupationen, Kiliansgatan 1969.

Historiska museet i ny och större kostym

Tre nya utställningar har öppnat på nyrenoverade Lunds universitets historiska museum som blivit större och bredare än någonsin.
Samtidigt presenterades en ny bok av Erika Rosengren om Lundaprofessorn Sven Nilsson som skapade delar av Zoologiska museets samlingar och där delar nu kan beskådas i museet.
Om "Sven Nilsson och Skånes postglaciala fauna" kan du läsa mer om här bredvid.

Historiska museet kommer nu att inrymma även zoologi, arkitektur och beskrivs som ett unikt och brett museum där man förmedlar kunskap och samverkar inom områden som humaniora, medicin, samhällsvetenskap etc. En utredning 2010 kallar museet ett av de främsta i Europa i sitt slag.

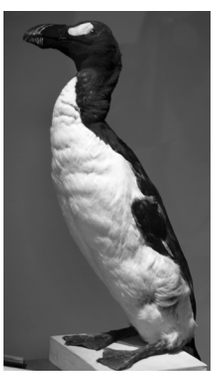
Garfågeln, utrotad.

Huset var ursprungligen tänkt som biskopshus då det byggdes på 1840-talet i medeltida rundbågsstil. Biskopen hamnade däremot till slut i Biskopshuset nedanför Universitetsbiblioteket och 1848 flyttade institutionerna för zoologi, kemi och fysik in. Man hade sedan tidigare problem med temperaturväxlingar vilket man nu löst med ombyggnaden och med 35 % mer utställningsyta är större delen av huset nu upplåten till utställningssalar. En rolig detalj är att Lunds näst äldsta fungerande hiss finns i huset och tar en upp till de nya salarna på fjärde våningen.

Här höll det på att ända med förskräckelse; en som man trodde, ickebärande vägg skulle rivas och hela taket var på väg att ge vika. Efter att ha åter förstärkt och sedan möblerat om huserar nu den nya utställningen "Nytt ljus på antiken" i detta mindre rum. Den större zoologiska utställningen fick istället plats i salen bredvid, där flera skelett och uppstoppade djur från gamla Zoologen kan beskådas.

Inför den antika utställningen har utställningsansvariga undersökt, bland annat på British Museum i London, ursprungliga färgrester för att ta reda på hur statyerna var bemålade. På väggen hänger nu två förslag på bemålningar som man har kommit fram till efter detta. Här finns också antikens mynt i original, bland annat ett som sägs ha bidragit till Julius Caesars öde; på detta lät han prägla in "diktator på livstid" vilket retade upp senaten. Skulpturer, mynt och keramik från arkaiska Grekland till kejsarnas Rom är utställt här.

Delar av de zoologiska samlingarna är nu åter tillbaka i huset, där de fanns inrymda från 1849 till 1917 (då Historiska museet tog över byggnaden efter en omfattande renovering av domkyrkoarkitekten Theodor Wåhlin). Övriga delar av Zoologiska muséet finns numera på arkivet på Gastelyckan efter att gamla museet på Sölvegatan byggts om till LUX.

Den berömda 10 000 år gamla uroxen från Önnarp står mitt i zoologiska utställningssalen; den är ihopsatt från smådelar av smeden Olle Andersson och kan tas isär igen för forskningsändamål. Skelettet visar märken efter jakt med spjut eller pil där oxen först blev skadad men inte dödad förrän vid ett senare tillfälle.

Den berömda uroxen, nu sammansatt igen med smedhjälp.

Den utrotade garfågeln finns också här att titta på, uppstoppad i Sven Nilssons monter (där ett urval av de intressantaste djuren från Sven Nilssons samlingar är placerade). 1844 ströps det sista paret och dessas fågelägg smulades sönder av isländska fiskare på uppdrag att samla in garfåglar. Fåglarna jagades för sitt kött, dun, olja och sina mycket näringsrika ägg och de var också, allteftersom de försvann i antal, intressanta för samlare och museer.

Den sista utställningen "Döden, ett bekymmer" som presenterar Anatomiska institutionens samlingar finns inhyst lite vid sidan om i bottenvåningen för att inte förskräcka känsliga. Här kan man läsa om forskning kring mänskliga kvarlevor, etiska och vetenskapli-

Julius Ceasar lät prägla ett mynt med innebörden "diktator på livstid" som ansågs bidragit till hans framtvingade frånfälle. i utställningen finns också världens äldsta mynt från Lydien 600-t f Kr , nuvarande Turkiet.

ga frågor och möta människoöden från stenålder och framåt. En liten avrättad tvååring och ett mindre spädbarn som kärleksfullt lagts i ett lerkärl visar på ytterligheterna. Kvarlevorna från senare tid som fanns på institutionen var oftast från avrättade eller självmördare, där släktingar inte gjort anspråk på kropparna. Forskningen berättar också om sjukdomar och fattigdom och tidens syn på döden och rasbiologin tas upp mot slutet.

I samband med utställningen kommer en föredragsserie som är öppen för allmänheten hållas som behandlar områden inom genetik, osteologi samt arkeologi.

TEXT OCH BILD: JENNY SJÖKVIST

Barnskelettet av en tvååring, en gång avrättad.

Sven Nilsson och Skånes postglaciala fauna

Lundaprofessorn Sven Nilsson (1787–1883) blev under 1800-talet internationellt känd inom zoologi, geologi och arkeologi och zoologiska museets största donator. Hans historia och banbrytande forskning inom faunahistoria skildras i en bok av Erika Rosengren, antikvarie och vetenskapspedagog, vilken ges ut i samband med den nyöppnade utställningen på Historiska museet i Lund, som visar delar av den zoologiska samling professorn byggde upp åt zoologiska museet.

Professorn var en sammansatt natur som även lät prästviga sig och därigenom fick tillgång till en extra inkomst – en professorslön var långt ifrån självklar även om man hade titeln. Han kom från en enkel bakgrund, var ett av sex barn till bonden Nils Nilsson och hans fru Thora från Asmundtorp och visade tidigt begåvning och intresse för naturvetenskapen.

1820 skrev han ”Skandinavisk fauna – handbok för Jägare och Zoologer” och följande år fick han professorstiteln. Efter 1832 var han akademisk lärare och professor i naturalhistoria och ansvarig för undervisningen i geologi vid universitetet. Han brevväxlade med alla ledande forskare inom sina breda intresseområden och gjorde många resor i och utanför Sverige där han studerade samlingar och besökte kontakter. Han gjorde stora upptäckter men banade också vägen för en naturvetenskapligt baserad rasideologi.

Program för hösten

Måndag 20 oktober klockan 19.00, Pingstkyrkan, Stora Södergatan 25

Hur all stenen kom till Lund – en berättelse om Domkyrkan, oxar, slavar, pilgrimer och entreprenörer.

Föredrag av Anders Ödman, docent vid Institutionen för arkeologi och antikens historia

Under ett par år har ett projekt kring Lunds äldsta stenbyggnader pågått. De drivande är Maria Cinthio och Anders Ödman. En del i projektet handlar om sten, stenbrott och stentransporter för Lunds behov. Nya och märkliga teser och fakta har kommit fram. Ord som mycket, många, länge, långt, och långt bortifrån ingår i framställningen som avslutningsvis presenterar en idé kring sydskandinaviens mest lyckade integrationsprojekt.

Måndag 3 november klockan 14.00-17.45

Utfärd till Malmö Konstmuseum för att besöka utställningen ”Baltiska speglingar”.

Där får vi bland annat se de omtalade ryska konstverken från Baltiska utställningen, vilka blev kvar i Malmö på grund av första världskrigets utbrott.

Samling vid turistbusshållplatsen på Bangatan utanför ICA Malmborgs, där **bussen avgår kl. 14.00**. Priset är 180 kronor. Biljetter (50 st) säljs i förväg på föreningens kansli 14 – 24 oktober. Det går också att ringa (046-12 12 65) och boka biljett från kl. 9.00 den 14 oktober.

Vi delar upp oss i två grupper med visningar klockan 15.00 och 16.00. I priset ingår kaffe och äppelkaka med vaniljsås på restaurang Wega.Bussen går tillbaka kl. 17.15.

Måndag 24 november klockan 19.00, Pingstkyrkan, Stora Södergatan 25

30 novemberrörelsen – kampen om Lund 1985-2008

Föredrag av Andres Brink Pinto, fil.dr i historia och Johan Pries, doktorand i historia vid Lunds universitet, som tillsammans har gett ut en bok om detta ämne.

Högtidlighållandet av Karl XII:s dödsdag den 30 november blev under 1980-talet en samlingspunkt för den svenska nynazistiska rörelsen. Det årliga fackeltåget genom Lund väckte avståndstaganden, men fortgick under flera år trots omfattande protester.

Konflikten stod i första hand mellan södra Sveriges organiserade nazister och hundratals antifascister från båda sidor Öresund och resulterade i våldsamma upplopp. I denna kaotiska situation försökte några av de största polisuppbåden i Sveriges historia upprätthålla ordning till varje pris. Om denna mycket dramatiska samtidshistoria får vi en berättelse.

Boken ”Trettionde november – kampen om Lund 1985-2008” kommer att finnas till försäljning, för det rabatterade priset 100 kronor, i samband med föredraget.

Posttidning B

Avs.
Föreningen
Gamla Lund
Box 1234
221 05 Lund

Upprop för Thomanders Jul

I år deltar Gamla Lund i Thomanders Jul under adventshelgerna. Vi ska dels vara med på Stortorget och göra reklam för föreningen bl a med gamla lekar för barn och dels ha föredrag i Drottens kyrkoruin. Vi behöver frivilliga krafter för dessa arrangemang. Alla som deltar ska vara iklädda tidstypiska (1800-tals) kläder. Om ni tycker detta låter roligt, så hör av er till kansliet. Tel. 046-12 12 65 eller e-post gamlalund@telia.com

GAMLA LUND SÖKER DIN EMAIL

Vi ber alla medlemmar som inte lämnat sin epost-adress att skicka in den för enstaka utskick om programändringar etc.. Vi behåller den självklart för oss själva. TACK!

Efterlysning – minnen av fredsslutet 1945

På Kulturen i Lund kommer vi våren 2015 att lyfta fram att det är 70 år sedan Andra Världskriget tog slut. Vi är nu intresserade av att komma i kontakt med dig som har personliga minnen av detta. Vi önskar ta del av din berättelse - vad hände i Lund 1945, hur firade man, hur tänkte man på kriget, vad längtade man efter, vad hade man för framtidsdrömmar? Vi är också intresserade av foton och föremål som har anknytning till detta år och denna tid.

Kontakta Niklas Ingmarsson
070-6867248
niklas.ingmarsson@kulturen.com

HISTORIER ÖNSKAS

Har Du en berättelse Du vill dela med dig - eller känner Du någon som har det?
GAMLA LUND NYTT tar gärna emot bidrag, såväl om gammalt som om nytt!
Emaila till gamlalund@telia.com eller kontakta vårt kansli på telefon 046-12 12 65

Gamla Lund-Nytt utges av
Föreningen Gamla Lund
Redaktör: Jenny Sjökvist
Ansvarig utgivare: K Arne Blom
Föreningens postadress:
Box 1234. 221 05 Lund
Besöksadress: Kattesund 6 A
e-post: gamlalund@telia.com
Telefon : 046-12 12 65
Hemsida: www.gamlalund.se
Kanslist: Ulla Holmér
Kanslitider: måndag-onsdag 9-13,
torsdag 9-18 samt fredag 9-13
Bankgiro: 325-1675
Medlemsavgift: 250 kr
familjemedlem: 60 kr
företagsmedlem 1000 kr
Tryck: KEPA Tryck AB, Kävlinge